

Josep M. Roig Rosich

Recuperació i superació d'uns anhels identitaris: la Generalitat republicana i la Guerra Civil (1931-1939)

Generalitat de Catalunya, 2022

Com recorda el doctor Jaume Sobrequés en la presentació de l'obra, la col·lecció «El fet identitari al llarg de la història» era i és una aposta del Centre d'Història Contemporània de Catalunya amb l'avinentsa d'«analitzar l'origen de la formació de la consciència identitària nacional dels catalans des dels temps remots de l'alta edat mitjana [...] fins al segle passat com a mínim» (11). El present volum és el setè de la col·lecció i té un suggerent pròleg de la doctora Mercè Morales, reconeguda especialista de la història de la Generalitat en els anys més durs de l'exili franquista. D'entrada, cal afirmar que el treball de Josep Maria Roig Rosich tracta un dels temes més recorreguts per la historiografia catalana com són els complexos anys republicans, des del 1931 al 1939. El professor Roig Rosich (Alcover 1947) és un historiador que no necessita presentacions per als lectors de la *Revista de Catalunya*, ja que en fou director entre el 2012 i el 2015. De tota manera, la seva aportació a la historiografia catalana ha estat prolífica des de la seva tesi doc-

toral modèlica sobre la repressió de la cultura catalana durant la dictadura de Primo de Rivera (publicada per Publicacions de l'Abadia de Montserrat el 1992) o els nombrosos estudis dedicats a la història del país, tant des del vessant de la batalla política, com el seu treball pioner sobre els debats lligats a l'aprovació de l'Estatut català a les Corts espanyoles republicanes (1978), o la història de la sociabilitat del Principat amb la monografia dedicada a l'Orfeó Català (1993), sense oblidar els treballs biogràfics i d'història del pensament polític com són les seves monografies sobre Josep Irla (1981 amb Felip Calvet) o Francesc Macià (2006 i 2010), entre d'altres. Aquestes breus informacions no han de servir per fer una biografia intel·lectual de l'autor, només s'esmenten per entendre que el treball que analitzem, *Recuperació i superació d'uns anhels identitaris: la Generalitat republicana i la Guerra Civil* és una obra de maduresa historiogràfica amb què el seu autor intenta precisament sortir dels *clixés* interpretatius més utilitzats sobre la temàtica en qüestió.

Des de la introducció, Roig Rosich deixa molt clar que la recerca no vol ser ni «una història de la Generalitat republicana ni de la Guerra Civil a Catalunya», tampoc vol ser una història del catalanisme o un resum dels fets més destacats del període. En canvi, la seva intenció és procurar delinear «un retrat o una aproximació

a la Catalunya que volien una majoria de catalans, [...] que respongués a un imaginari col·lectiu decidit en llibertat» (27). Per aconseguir-ho el text planteja resseguir «realitzacions i projectes» que es desenvoluparen al Principat en el període en qüestió, amb una anàlisi exhaustiva, «documentada i rigorosa», que permeti explicar la finalitat dels governs de la Generalitat d'aconseguir una «Catalunya més ambiciosa, més radical, més democràtica i renovadora, contraposada al regionalisme polític anterior i a una cultura que s'etiquetava [...] com a jocfloralesca» (28). Finalment, Roig Rosich afirma que l'interès del llibre no pretén resseguir les heterogènies i inabastables aportacions identitàries impulsades pel món de l'associacionisme català, sinó que se centrarà en l'obra del govern de la Generalitat, com a única entitat capaç de tenir «una idea global de país, un projecte que comprèn els aspectes principals, o tots, de la vida en societat» (29).

Amb aquests plantejaments ben definits, l'autor de l'estudi desenvolupa l'obra en sis capítols: els dos primers se centren en la recuperació de les senyes d'identitat i l'impuls per aconseguir l'autonomia catalana en el nou règim republicà espanyol, amb una gran atenció a la formulació del procés que comporta la redacció de l'Estatut de Núria, a la seva tramitació i al debat, parlamentari i ciutadà, que l'envoltà. Roig i Rosich dedueix

d'aquest procés la possibilitat de formular una equació per la qual «com més llibertat, més manifestacions de catalanitat i, proporcionalment a aquestes, més expressions d'anticatalanisme». I ell mateix especifica que aquest anticatalanisme no és altra cosa que un «odi a la diferència, un odi que amaga una voluntat frustrada d'assimilació, d'homogeneïtzació i de centralisme» (116).

En el tercer i quart capítol s'analitzen les diferents realitzacions dels governs catalans des de les primeres eleccions de novembre del 1932 als Fets d'Octubre del 1934. En aquest apartat es descriuen els processos electorals, les forces polítiques catalanes, així com l'entramat institucional i legal que fonamentà l'autogovern republicà. En aquest sentit, el professor Roig Rosich reflexiona sobre la importància de les polítiques culturals engegades per les noves institucions i la seva capacitat d'impulsar-les a tot el territori, en línia amb la gran tasca realitzada anteriorment per la Mancomunitat de Catalunya. En aquest marc, es presenten un ampli ventall d'intervencions que tingueren en compte les biblioteques, els arxius i els museus, el patrimoni històric i artístic del Principat, així com un suport decidit a activitats literàries, musicals i artístiques, tot remarcant la gran dinàmica de difusió del món del llibre i de la premsa en llengua catalana. De la mateixa manera, es

ressalten també els projectes educatius de les institucions republicanes, tot i la negativa de l'Estat a traspasar l'ensenyament públic, així com les polèmiques corresponents al voltant del procés d'autonomia de la Universitat de Barcelona. Del debat sobre cultura popular i cultura burgesa, de la definició comarcal i regional fins a les reflexions sobre la hisenda pròpia, el lector del llibre pot fer-se una idea de l'impacte cultural i identitari que representà el període analitzat.

El cinquè capítol analitza les conseqüències dels Fets d'Octubre, la suspensió de l'Estatut d'Autonomia, el fracàs del bienni dretà i el triomf del Front d'Esquerres a les eleccions del febrer del 1936, mentre que el sisè reflexiona sobre l'impacte de la Guerra Civil al Principat quan, com explica el professor Roig Rosich, ens trobem davant d'una situació d'emergència, d'anormalitat, en què les institucions hagueren de fer-se càrrec d'absorbir l'onada identitària revolucionària dels primers mesos de la guerra. En aquest sentit, l'autor del llibre posa l'accent en la capacitat de la Generalitat d'enfrontar-se amb la nova realitat i d'assumir competències pròpies d'un Estat per l'avinentsa de la guerra i que foren ocasió dels recels de l'Estat central que acabà retirant competències

a la Generalitat de manera creixent a partir dels Fets de Maig del 1937 i del trasllat de la capitalitat de l'Estat a Barcelona, el novembre del mateix 1937. Tot i això, es posa l'accent en la gran capacitat del Govern català d'entrellistir iniciatives culturals i educatives de gran abast com el CENU i el seu Pla d'Estudis en aquella nova conjuntura. Finalment, es ressalta també el gran esforç català en els diferents fronts de guerra i la generosa acollida que la població del Principat donà als refugiats republicans espanyols.

El llibre es tanca amb unes conclusions en què el professor Josep Maria Roig Rosich remarca com els governs de la Generalitat republicana van saber pensar i intentar fer una nova Catalunya, democràtica i modernitzada, que incloïa tots els aspectes de la vida cultural, econòmica, educativa i social del Principat. El relat no amaga les relacions complexes i, sovint, dialèctiques o antagòniques amb les institucions del Govern central de la República. No obstant això, el dinamisme modernitzador català d'aquests anys és segurament el llegat que més ha perdurat en el temps i el que el llibre planteja als lectors del segle XXI.

GIOVANNI C. CATTINI